

Prachtstad: pluriforme stad voor jeugd en gezin

Marieke Kroneman

Frank Kuipers

Wie het zich kan veroorloven gaat buiten de stad wonen. Dat is lange tijd de opvatting over de samenstelling van de stadsbevolking geweest. Volgens de aanhangers van het concept van de stad als emancipatiemachine is het zelfs wenselijk dat wie het zich kan veroorloven weer vertrekt uit de stad. Zij die de stad binnenkwamen voor een opleiding en een eerste baan dienen als ze zijn 'gearriveerd' weer plaats te maken voor het volgende cohort nieuwkomers dat aan de beurt is om maatschappelijk te slagen (Platvoet & Van Poelgeest, 2005). Met de vaste partner, het eventueel eerste kind moet men op zoek naar een ruimer huis met tuin in een randgemeente.

Gezinnen met kinderen en de stad gaan nu eenmaal niet samen, zo wordt beweerd en stilzwijgend geaccepteerd. Oftewel, kinderen en de stad gaan niet samen. Maar kinderen wonen vooral in gezinsverband en het zijn hun ouders die het besluit nemen om al of niet in de stad te wonen. In dit essay doen we een poging de keuzes van het gezin enerzijds en de behoeftes van het kind anderzijds te onderscheiden om zo de stad als opvoeder een rol te geven die ondersteunend is voor het gezin in de stad. Tot slot zullen we voorstellen doen die behulpzaam moeten zijn om het stedelijke middenklassengezinsleven opnieuw uit te vinden.

Er zijn steeds meer stedelingen die kiezen om in de stad te blijven. Verbazingwekkend volgens sommigen want geheel tegen de tot nu toe steevast waargenomen trend in (Engelsdorp Gastelaars & Hamers, 2006). Misschien toch niet zo vreemd als je bedenkt dat de stadse levensfase van het experiment en het zich nog niet willen binden alleen maar in lengte toegenomen is (Brinkgreve, 2004). Jongeren volgen steeds langer onderwijs, hebben daarnaast een bijbaan die het hen mogelijk maakt gebruik te maken van de vele geneugten van de stad en ze vinden in de stad de ruimte om te experimenteren met seks, met relaties, een baan, een half jaar er tussenuit naar Australië en weer een andere baan. Waarom zou je dan tegen de tijd dat je een gelijkgestemde hebt gevonden daarmee de stad verlaten? Maar behalve deze stedelijke middenklasse is er nog een groep die de stad niet wil verlaten, zij worden door Karsten e.a. in de studie *Stadsmensen* uit 2006 getypeerd als 'sociale stijgers'; migrantengezinnen die zich – inderdaad - hebben geëmancipeerd en graag uit hun achterstandsmilieu willen vertrekken maar ook in de hen vertrouwde stad willen blijven (Karsten, Reijndorp & Van der Zwaard, 2006).

Zowel de sociale stijgers als de stedelijke middenklassengezinnen willen in de stad blijven omdat ze de levendigheid van de stad aantrekkelijk vinden. Beide groepen stellen zo hun eisen aan de buurt waar ze wonen. Ze kijken kritisch naar hun omgeving. De voorzieningen waar de sociale stijgers vroeger gebruik van maakten, een buurthuis of lokale bibliotheek kunnen nu soms de toets der kritiek niet meer doorstaan. Ze zoeken dan een sportschool of buurtcentrum die inmiddels beter passen bij hun status. Voor beide groepen geldt dat menging van de buurt en het onderwijs heel belangrijk is. De stedelijke middenklassengezinnen willen niet alleen met ons-soort-mensen wonen. Zij hechten aan de status van stoer gezin dat midden in de multiculturele samenleving staat. Sociale stijgers willen

afstand nemen van hun oude milieu maar ook niet helemaal alleen staan in een onbekende sociale omgeving. Beide groepen zoeken gemengde scholen voor hun kinderen. Voor de sociale stijgers een vanzelfsprekende statusverhoging. De stedelijke middenklasse ouders omdat ze willen dat hun kind leert omgaan met mensen met andere culturele achtergronden (Karsten e.a., 2006).

Het ideaal van de middengroepen gezinnen is een sociaal gemengde omgeving in een open politiek sociaal klimaat zonder stigmatisering van bevolkingsgroepen. Waar ze zich de meeste zorgen over maken is de oncontroleerbaarheid en onbetrouwbaarheid van zo'n gemengde omgeving. Immers bij sociale heterogeniteit heb je nog minder controle op de sociale organisatie van je buurt dan in een homogene buurt. Een homogene buurt in een heterogene wijk is echter voor niemand uit de middengroepen een ideaal. Ze willen juist graag sámenleven met verschillende groepen (Karsten e.a., 2006 pp.196-197).

De prachtstad van deze middengroepen is het ideaal van de heterogene stad. Dat komt overeen met gangbare idealen van de multiculturele samenleving (Verhaar, 2002). Deze middengroepen proberen deze idealen in praktijk te brengen door voor de stad te kiezen. Dit is een belangrijke kans voor de prachtstad. De middengroepen beschikken over belangrijk sociaal kapitaal (kennis en netwerken) dat door de interactie met andere groepen stadsbewoners, ten goede kan komen aan de emancipatie van degenen die nog niet tot de middengroepen behoren (Reijndorp, 2007). Door contacten tussen verschillende groepen, ouders en kinderen, wordt het sociale kapitaal van de middengroepen opgenomen in het netwerk van de groepen die nog volop bezig zijn met hun emancipatie. Juist gezinnen met kinderen komen via de voorzieningen voor de jeugd gemakkelijk met elkaar in contact. De ouders door actief te zijn in commissies of bij festiviteiten. De kinderen en tieners doen hun contacten op in school en clubs. Hier snijdt het mes aan twee kanten: de ouders zien hun wens voor een diverse leefomgeving gerealiseerd en de stad maakt haar functie als emancipator waar. De taak van de stad is te zorgen voor de voorwaarden waaronder beide doelstellingen kunnen worden waargemaakt. Daarbij moet ze de interactie tussen middengroepen en 'achterstandsgroepen' stimuleren en faciliteren zodat verschillende netwerken met elkaar in contact komen. Dat kan met kwalitatief goede voorzieningen, en door beleid voor jeugd en gezinnen dat als doel heeft zo veel mogelijk ouders, kinderen en jongeren gebruik te laten maken van de voorzieningen en de mogelijkheden van de stad.

Daarvoor moet wel het beeld van het kind in de stad als óf kwetsbaar schepsel in de verdrukking óf *streetwise* hangjongere worden bijgesteld en uitgebreid. Dat beeld leidt juist tot overbezorgdheid, betutteling en repressie. Het kind als competente deelnemer in het stedelijke leven, lijkt ons meer op zijn plaats. Die visie biedt bovendien ruimte om het kind een eigen rol in de vormgeving van de stad te geven, los van het gezin. Immers ook het opgroeiende kind maakt een emancipatie door.

De pluriformiteit van de stad is een unieke opvoedingsomgeving. De middengroepen zoeken die pluriformiteit op. De diversiteit aan leefstijlen die door de ouders zo aantrekkelijk wordt gevonden is voor de kinderen en jongeren een belangrijke leerschool. Zij leren in de stad dat verschillen in afkomst, sociaal-economische status enzovoort, er niet toe doen voor hoe je met elkaar samenleeft.

Door dit voortdurend op een goede manier in praktijk te brengen leert een kind de eigen opvattingen en gewoonten als niet vanzelfsprekend te zien.

De stad dient de middengroepen te steunen om die multiculturele (opvoed)praktijk vorm te geven. Dat kan ze doen door specifieke actie te voeren voor ouders, kinderen en tieners/oudere jeugd.

De stad zal ouders moeten helpen bij de combinatie van zorg voor kinderen, met arbeid of het volgen van een opleiding. Voor jonge kinderen moet de stad hun actieradius vergroten bij het spelen met en ontmoeten van andere kinderen. Voor jongeren is het oefenen met sociale rollen essentieel, daarvoor dient de stad participatie in jongerenwerk, vrijwilligerswerk, en inspraak in de buurt aan te bieden (Zeijl, 2003).

We geven een aantal praktische wenken.

Goede en makkelijk bereikbare kinderopvangvoorzieningen zijn voor ouders van jonge kinderen een eerste belang. De stad moet zich niet afzijdig houden bij de problemen met de invoering van de verplichting voor scholen om in opvang te voorzien. Rond de kinderopvang kan ontmoeting en uitwisseling met andere ouders ontstaan. De achterblijvende deelname van allochtone kinderen aan kinderopvang zou vergroot moeten worden. Wanneer ook allochtone moeders van de kinderopvang gebruik gaan maken, versterkt dat de interactie tussen groepen en de overdracht van sociaal kapitaal. Een toename van het gebruik van kinderopvang bij allochtone moeders geeft hun emancipatie een belangrijke stimulans en vergroot de leefwereld van hun kinderen. Een belangrijke impuls voor emancipatie en sociale stijging en vergroting van het sociale kapitaal van een grote groep stedelingen. De *uitbesteding* van zorgtaken door werkende ouders vergroot de interactie met groepen die die zorgtaken aanbieden. Het stimuleert ook de economische bedrijvigheid. Het biedt kansen op werkgelegenheid voor degenen die de zorgtaken op zich nemen, die aangewezen zijn op relatief laaggekwalificeerde arbeid. De stad moet de gelegenheid scheppen waarin dergelijke arbeid een opstap is naar verdere opleiding en/of werk. De stad kan helpen klant en aanbieder met elkaar in contact te brengen. Op festivals, markten en via internet kan een uitwisseling van diensten op gang gebracht worden. Het stimuleren van betaalde arbeid voor beide ouders is ook goed voor kinderen. Als beide ouders een betaalde baan hebben en de opvoeding van hun kinderen delen met goed opgeleide professionals, beïnvloedt dat het welzijn van kinderen positief. Tweeverdieners valt de opvoeding van kinderen minder zwaar dan gezinnen met één kostwinner (Zeijl, 2005).

De middengroepen proberen hun directe woonomgeving overzichtelijk te houden, maar de diversiteit van de stad waarderen ze. Met buurtconciërges ondersteunt de stad de behoefte en noodzaak aan controle. Het aansturen van deze conciërges kunnen de leden uit de middengroepen weer uitstekend zelf.

Voor kinderen en jongeren is het belangrijk dat de stad ondubbelzinnig plekken aanwijst die voor hen zijn bestemd. De verdraagzaamheid van buurtbewoners voor op straat spelende en hangende jeugd moet uitgedragen worden door politie en jongerenwerkers. Door straatregels af te spreken en te handhaven, maakt de overheid duidelijk wat volwassenen van de jeugd mogen verwachten en waar de jeugd bij volwassenen van op aan moet kunnen. In het Amsterdamse stadsdeel Westerpark

werden met scholen, politie, jeugdwerkzorg, sportorganisaties en hulpverlening vier leefregels afgesproken: 'Iedereen hoort erbij', 'We zorgen voor elkaar', 'We zorgen voor onze omgeving' en 'We beheersen onszelf'. De regels stellen een positieve benadering voorop (iedereen hoort erbij) en scheppen tegelijkertijd duidelijkheid voor wie zich niet aan de regels houdt (we beheersen onszelf) (Stadsdeel Westerpark, 2005).

De openbare ruimte als verblijfsruimte is voor kinderen en jongeren van levensbelang, evenals plantsoenen, parken en speeltuinen die schoon heel en veilig zijn. Sportvelden moeten langs een veilige weg te bereiken zijn, niet met de auto maar met de fiets of bus.

Veilige loop- en fietsroutes voor kinderen vergroten hun actieradius aanmerkelijk. Zelfstandig naar vriendjes in de wijk kunnen gaan of met begeleiding van bijvoorbeeld naschoolse opvang, maakt hun wereld veel aantrekkelijker en zorgt voor meer beweging. Een centraal gelegen schoolplein dat toegankelijk is voor iedereen uit de wijk, is voor kinderen een uitkomst. Maar behalve spelen op straat of in huis zijn leuke activiteiten nodig waar iedereen welkom is: jeugdtheater, dansgroepen, muziekscholen, kinderkookcafé's, kinderpersbureaus, een kindercircus, kinderboerderijen et cetera.

Ouders, kinderen en oudere jeugd/adolescenten maken zelf de prachstad wanneer de stad zorgt voor de voorwaarden waaronder deze groepen met elkaar in diversiteit kunnen samenleven. Bestuurders van de stad dienen een open mentaliteit over opgroeien, opvoeden en samen leven in de stad uit te dragen om zo het open politiek sociaal klimaat te stimuleren dat voor de middengroepen een kwaliteitsaspect op zichzelf is. Maar dat ook voor de participatie en emancipatie van hen die nog niet tot de middengroepen behoren, een uiterst noodzakelijke voorwaarde is. Voor het overige vinden deze middengroepen het multiculturele wiel zelf wel uit: in oudercommissies, buurtbeheergroepen, culturele centra - zoals bijvoorbeeld het Podium Mozaïek in het stadsdeel Bos en Lommer dat door Turkse en Nederlandse geestverwanten werd opgericht.

Wat we hier bepleiten is niet om van de middengroepen een nieuwe 'troetelgroep' (vgl. Reijndorp, 2007) te maken maar om met kwalitatief goede voorzieningen waar iedereen wat aan heeft, deze groep een band met de stad te geven. Het bevorderen van interactie tussen groepen en het bevorderen van de kwaliteit van de voorzieningen gaan zo hand in hand. Het middenklassengezin is gediend met vertrouwen in zijn woonomgeving, en in de professionals met wie de opvoeding van de kinderen gedeeld wordt. Dat vertrouwen kan toenemen als de visie op het kind in de stad verandert (ook bij ouders), en de betekenis van de stad als opvoedingsomgeving positiever geformuleerd wordt dan tot nu toe gebruikelijk. De stad moet verder de fysieke en sociale voorwaarden scheppen:

- Een volkshuisvestingsbeleid waarin gelet wordt op zowel beschikbaarheid van betaalbare ruime woningen voor gezinnen als op voldoende starterswoningen voor de in de stad opgegroeide jeugd; werkende jongeren en studenten;
- Een fijnmazig stelsel van openbaar vervoer om de afstanden tussen de woning en het werk en de woning en de school te overbruggen. Dit als alternatief voor de eerste of tweede auto voor de deur. Ook betaalbare autoleensystemen zijn een alternatief;

- Niet alleen voorzieningen voor ‘achterstandsgroepen’ subsidiëren, maar ook voorzieningen die aantrekkelijk zijn voor middengroepen en hun kinderen en ze daardoor aan de stad binden. Denk aan kunst(educatie) en cultuur;
- Ondersteuning van beroepskrachten die werken met de (zich emanciperende) jeugd en gezinnen zoals leerkrachten, kinderopvangleidsters, jongerenwerkers, politieagenten, hulpverleners. Laat hen het werk doen waar ze voor opgeleid zijn, zonder dat ze overladen worden door projecten en bureaucratie of door paniekvoetbal naar aanleiding van incidenten;
- Erkenning dat sommige ouders en hun kinderen apart van elkaar ieder hun eigen emancipatieproces doormaken waarbij het betrekken van ouders bij de activiteiten van het kind soms te veel gevraagd is. Een betrokken beroepskracht is vaak net zo veel waard;
- Een aansprekende visie die duidelijk maakt over wat jeugd, ouders, beroepskrachten en buurtbewoners van elkaar kunnen verwachten. Dat kan door positieve regels af te spreken in scholen, op straat en met ouders over hoe je met elkaar omgaat.

In de NRC Handelsblad van 30 juni jongstleden schrijft de filosoof Robert Putnam dat etnische diversiteit een belangrijk pluspunt is voor een land ook al stellen op korte en middellange termijn ‘immigratie en etnische diversiteit de sociale solidariteit op de proef en vormen zij een rem op het sociale kapitaal.’ De opgave voor een land is om op de langere termijn ‘nieuwe meeromvattende identiteiten te construeren’ en ‘een nieuw breder ‘wij’-gevoel te scheppen’ (Putnam, 2007). De heterogene stad is naar onze opvatting de plaats van handeling als het gaat om het feitelijk vormgeven van dat nieuwe wijgevoel. De eerder beschreven middengroepen zijn er dag in dag uit mee bezig. Niet alleen de ouders maar ook de kinderen en tieners/adolescenten zoeken nieuwe vormen van samenhang in de stad. Dat kan alleen als er voldoende en goede mogelijkheden zijn voor interactie. Gemeenschapscentra, sportvelden en scholen zijn enkele van de effectiefste plaatsen waar mensen nieuwe vormen van samenhang – gedeelde identiteiten – kunnen creëren temidden van de heterogeniteit van de stad. De pluriforme stad heeft de jeugd en het gezin nodig als motor voor emancipatie.

Gebruikte literatuur

Brinkgreve, C. (2004), *Vroeg mondig, laat volwassen*. Amsterdam: Augustus

Engelsdorp Gastelaars, R. van & D. Hamers (2006) *De nieuwe stad. Stedelijke centra als brandpunten van interactie*, Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

Karsten, L. Reijndorp, A, & J. van der Zwaard (2006) *Stadsmensen. Levenswijze en woonambities van stedelijke middengroepen*, Apeldoorn/Antwerpen: Het Spinhuis

Platvoet, L. & M. van Poelgeest (2005), *Amsterdam als emancipatiemachine*. Bussum: Thoth

Putnam, R. (2007), De prijs van immigratie: door grote verschillen kruipen mensen in hun schulp. *NRC Handelsblad 30 juni, 15-16*

Reijndorp, A. (2007), Een parade van concepten. De creatieve stad als emancipatiemachine. In L. Lucassen & W. Willems (red), *De krachtige stad*. Amsterdam: Bert Bakker.

Verhaar, O. (2002), Diversiteit. In L. Verplanke, R. Engbersen, J.W. Duyvendak, E. Tonkens & K. van Vliet (red), *Open deuren. Sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid*. Utrecht: NIZW / VJI

Zeijl, E. & M. Crone, K. Wiefferink, S. Keuzenkamp, M. Reijneveld (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag: SCP.

Zeijl, E. (red) 2003, *Rapportage jeugd 2002*. Den Haag: SCP

Website:

<http://www.westerpark.amsterdam.nl/Smartsite.shtml?id=51835> (geraadpleegd 18 aug. 2007)